

Polisi Gwrth-fwlio Ysgol Dyffryn Conwy

Dyddiad Cymeradwyo a Dyddiad Adolygu
Date Approved and Review Date

*Gweler Cynllun Adolygu Polisiau
See Policy Review Timetable*

Polisi Gwrth-fwlio Ysgol Dyffryn Conwy

2021

Cyflwyniad

Mae ein hysgol yn credu bod bwlio yn gwbl annerbyniol ac na ddylid ei ddioddef. Mae pob aelod o gymuned yr ysgol yn rhannu cyfrifoldeb ar y cyd am fynd i'r afael â bwlio ac er mwyn gweithio gyda'n gilydd i hyrwyddo ymddygiad cadarnhaol. Mae gan yr ysgol ddyletswydd gyfreithiol i atal a mynd i'r afael â phob math o fwlio.

Mae'r polisi cynhwysfawr hwn wedi'i greu i gefnogi ein hethos ysgol gyfan o sicrhau bod ein dysgwyr yn teimlo'n ddiogel, yn hyderus ac yn hapus. Fe'i cynlluniwyd i atal ymddygiad o fwlio lle bynnag y bo modd, i ymateb yn gyson yn unol â gweithdrefnau y cytunwyd arnynt pe bai'n digwydd ac i ddarparu cefnogaeth i'r rhai sy'n cymryd rhan fel sy'n briodol. Mae diogelwch, iechyd a lles ein dysgwyr o'r pwys mwyaf ac yn fusnes i pawb.

Mae'r polisi ysgol hwn yn seiliedig ar gyfres o ganllawiau gan Llywodraeth Cymru '*Herio Bwlio - Hawliau, Parch, Cydraddoldeb*' sy'n cynnwys canllawiau statudol i awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu, yn ogystal â chanllawiau ymgynghorol ar gyfer plant a phobl ifanc, rhieni a gofalwyr.

Mewn perthynas â Deddf Cydraddoldeb 2010 mae'n ddyletswydd ar ein hysgol i:

- Dileu gwahaniaethu, aflonyddu, erledigaeth ac unrhyw ymddygiad arall sydd wedi ei gwahardd o dan y Ddeddf;
- Hyrwyddo cyfle cyfartal rhwng unigolion sy'n rhannu unrhyw nodwedd warchoddedig berthnasol ac unigolion nad ydynt yn ei rhannu; mae hyn yn golygu dileu neu leihau anfanteision a ddioddefir gan bobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol sy'n gysylltiedig â'r nodwedd honno
- Cymryd camau i ddiwallu anghenion unigolion sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol sy'n wahanol i anghenion pobl nad ydynt yn ei rhannu.

Gweledigaeth a Gwerthoedd yr ysgol

Ein nod yw bod yn ysgol gymunedol agos, groesawgar a chynhwysol, gan weithio gyda phob disgybl i'w helpu i gyflawni ei botensial. Rydym yn credu mewn llwyddiant i bawb, gan anelu at gefnogi pob disgybl i lwyddo o fewn y cwricwlwm a thrwy ystod o weithgareddau allgyrsiol amrywiol.

Ein nod yw darparu'r addysg orau bosibl i ddatblygu dysgwyr dwyieithog hyderus sydd â'r annibyniaeth a'r sgiliau i lwyddo yn y dyfodol. Er mwyn cyflawni hyn, rydym yn cynnig cwricwlwm eang, priodol a heriol. Rydym yn hynod falch o lwyddiannau ein disgyblion, yn academiaidd, ym meysydd chwaraeon a'r celfyddydau creadigol, ac ym myd gwaith ac astudio academiaidd. Rydym yn hyderus ein bod yn darparu'r profiadau dysgu a chyfoethogi y gall disgyblion fyfyrion falch arnynt.

Ein diffiniad o'r hyn a olygir wrth fwlio

Yn Ysgol Dyffryn Conwy, rydym yn diffinio bwlio fel:

Ymddygiad niweidiol sydd yn:

- Ailadrodd a
- wedi ei dargedu tuag at berson.

Mae sawl ffurf a gall gynnwys:

- Ymosodiad corfforol,
- pryfocio,
- gwneud bygythiadau,
- galw enwau
- seiberfwlio.

Rydym yn ymdrechu i ymyrryd ar unwaith, p'un a yw'n fwlio neu unrhyw ymddygiad negyddol sydd yn digwydd unwaith. Ymdrinnir ag unrhyw ddigwyddiad sy'n digwydd unwaith sydd ddim yn ymddengys fel bwlio fel ymddygiad amhriodol ac byddwn yn mynd i'r afael â'r digwyddiadau yma o dan bolisi ymddygiad yr ysgol.

Elfennau unigryw ymddygiad o fwlio

Mae nifer o elfennau unigryw yn gysylltiedig â bwlio. Mae'r rhain yn cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i:

- *fwriad i niweidio* - bwlio sy'n fwriadol gyda'r bwriad o achosi niwed.
- *canlyniad niweidiol* - rhywun neu grŵp yn cael ei frifo'n gorfforol neu'n emosiynol.
- *gweithredoedd uniongyrchol neu anuniongyrchol* - bwlio sy'n cynnwys ymddygiad ymosodol uniongyrchol fel taro, yn ogystal â gweithredoedd anuniongyrchol fel lledaenu sibrydion, datgelu gwybodaeth breifat am rywun neu rannu delweddau personol â phobl nad oedd y wybodaeth / delweddau wedi'u bwriadu ar eu cyfer.
- *ailadrodd* - bwlio sy'n cynnwys gweithredoedd ymddygiad negyddol dro ar ôl tro neu ymddygiad ymosodol.
- *pŵer anghyfartal* - bwlio sy'n cynnwys cam-drin pŵer gan un person neu grŵp sydd (yn cael ei ystyried yn) fwy pŵerus, yn aml oherwydd eu hoedran, cryfder corfforol, poblogrwydd neu wytnwch seicolegol.

Sut mae bwlio yn cael ei fynegi?

Gall bwlio fod ar sawl ffurf, gan gynnwys:

- *corfforol* - cicio, baglu rhywun neu eu gwthio, anafu rhywun, niweidio eu heiddo neu ystumiau bygythiol.
- *geiriol* - gwawdio a galw enwau, sarhau, bygythiadau, cywilyddio neu ddychryn.
- *emosiynol* - ymddygiad gyda'r bwriad o ynysu, brifo neu fychanu rhywun.

- *anuniongyrchol* - gweithredoedd slei neu dan-law a gyflawnir y tu ôl i gefn y targed neu ledaenu sïon.
- ar *-lein* - gan ddefnyddio unrhyw fath o ddulliau technolegol, ffonau symudol, rhwydweithiau cymdeithasol, gemau, ystafelloedd sgwrsio, fforymau neu apiau i fwlio trwy destun, negeseuon, delweddau neu fideo.
- *ymddygiad ymosodol perthynol* - bwlio sy'n ceisio niweidio perthnasoedd neu statws cymdeithasol y targed: tynnu eu ffrindiau i ffwrdd, manteisio ar anghenion addysgol arbennig unigolyn (ADY) neu salwch tymor hir, targedu statws cymdeithasol eu teulu, ynysu neu fychanu rhywun neu gael rhywun yn fwriadol i drafferth.
- *rhywiol* - cyffwrdd diangen, bygythiadau, awgrymiadau, sylwadau a jôcs neu ensyniadau. Gall hyn hefyd gynnwys 'sextortion', fel y'i gelwir yn 'porn dial' ac unrhyw gamddefnydd o ddelweddau o'r dysgwr a dargedir.
- yn *gysylltiedig â rhagfarn* - bwlio dysgwr neu grŵp o ddysgwyr oherwydd rhagfarn. Gellid cysylltu hyn â stereoteipiau neu ragdybiaethau ynghylch hunaniaeth. Mae bwlio sy'n gysylltiedig â rhagfarn yn cynnwys y nodweddion gwarchoddedig.

Mae rhagfarn hefyd yn ymestyn y tu hwnt i'r nodweddion gwarchoddedig a gall arwain at fwlio am amryw o resymau eraill fel statws cymdeithasol a chefnidir.

Bwlio a diogelu.

Gall rhai achosion o fwlio fod yn fater diogelu neu ofyn am gynnwys yr heddlu.

O dan Ddeddf Plant 1989, dylid mynd i'r afael â digwyddiad bwlio fel pryder amddiffyn plant pan fo 'achos rhesymol i amau bod plentyn (neu berson ifanc) yn dioddef, neu'n debygol o ddioddef, niwed sylweddol'. Lle mae hyn yn wir, bydd yr ysgol yn adrodd unrhyw bryderon i adran gwasanaethau cymdeithasol yr awdurdod lleol.

Beth sydd ddim yn fwlio?

Mae rhai mathau o ymddygiad negyddol, er ei fod yn annerbyniol, ddim yn cael ei ystyried fel bwlio. Bydd yr ysgol yn delio â'r achosion hyn yn unol â pholisi ymddygiad yr ysgol i atal digwyddiad a allai waethygu i fod yn fwlio.

Mae'r enghreifftiau canlynol yn achosion na fyddent fel arfer yn cael eu hystyried yn fwlio:

- *cwmp cyfeillgarwch* - gall cyfeillgarwch ddirywio i ymddygiad bwlio sy'n cael ei alluogi gan y ffaith bod gan gyn-ffrindiau wybodaeth agos am ofnau ac ansicrwydd ei gilydd.
- *ymladd unwaith* - bydd yr ysgol yn mynd i'r afael â'r achosion hyn yn unol â pholisi ymddygiad yr ysgol oni bai ei fod yn rhan o batrwm ymddygiad sy'n dynodi targedu unigolyn arall yn fwriadol.
- *dadl neu anghytundeb* - nid yw dadl rhwng dau blentyn neu berson ifanc yn cael ei ystyried yn fwlio. Serch hynny, efallai y bydd angen cymorth arnynt i ddysgu parchu barn pobl eraill
- *ymosodiad corfforol unwaith* - bydd hyn yn cael ei stopio ac ymdrin gyda'r digwyddiad yn syth. Gellir cynnwys cyfranogiad yr heddlu lle mae achosion yn cynnwys ymosodiad corfforol.
- *sarhad a thynnu coes* - Os yw dau ffrind o bwer cyfartal yn arfer tynnu coes gyda'i gilydd ni ystyrir ei fod yn fwlio. Os yw un dysgwr yn defnyddio acho o dynnu coes i fychanu neu fygwth un arall sy'n ddi-rym i'w atal a'i wneud yn ofnus gan y digwyddiad, mae'r ffin rhwng tynnu coes a bwlio yn

debygol o gael ei chroesi - os bydd yr ymddygiad yn cael ei ailadrodd, ni fydd yn cael ei ystyried fel achos o fwlio ond fel ymddygiad troseddol, ymdrinnir a hyn yn unol â pholisi ymddygiad yr ysgol a pholisïau perthnasol eraill, megis polisi 'Atal' (prevent) yr ysgol.

Adroddir a chofnodir pob digwyddiad. Mae hyn yn datgelu unrhyw ddigwyddiadau a gofnodwyd o'r blaen ac yn caniatáu i asesiad ystyriol gael ei wneud.

Pa gymhellion sydd y tu ôl i weithredoedd o fwlio?

Gall plant a phobl ifanc sy'n cymryd rhan mewn digwyddiad o fwlio gael ystod o gymhellion. Efallai fod ganddyn nhw ragfarnau yn erbyn rhai grwpiau yn y gymdeithas ehangach. Gall y farn ragfarnllyd hon gael ei llywio gan ystod eang o ffactorau gan gynnwys y dylanwadwyr canlynol: gwerthoedd y cyfryngau, y gymuned a / neu deulu, neu brofiad personol blaenorol. Gall cymhellion hefyd gynnwys awydd:

- i bŵer, balchder a phoblogrwydd
- berthyn i grŵp cryf sydd ag ymdeimlad cadarn o hunaniaeth a hunan-barch
- er mwyn osgoi bod yn darged o fwlio eu hunain
- i wneud iawn am achos o godi cywilydd y maent hwy eu hunain wedi'u dioddef yn y gorffennol.

Mae yna lawer o enghreifftiau o ymddygiad sy'n gysylltiedig â rhagfarn. Gallai rhai o'r rhain gynnwys:

- gwarthnodi dysgwr ag anabledd neu ADY
- defnyddio iaith homoffobig, bi-ffobig, trawsffobig, rhywiaethol neu hiliol
- mynd ati i geisio tynnu unrhyw ddillad crefyddol fel hijab, kippah, twrban, cap neu wahanlen

Rhagfarn bwlio cysylltiedig -

defnyddio sylwadau rhywiaethol, cyffwrdd diangen neu dynnu delweddau heb ganiatâd

- rhoi sylwadau ar ymddangosiad rhywun fel ei bwysau neu liw gwallt.

Mae'r ysgol yn herio pob math o ragfarn yn gyfartal.

Mae'r ysgol yn ystyried cymhellion wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc sy'n bwlio eraill. Mae hyn yn nodi achos sylfaenol yr ymddygiad annerbyniol, yn ogystal â helpu i'w newid, gan atal bwlio pellach rhag digwydd.

Mae'r ysgol yn herio'r agweddau sydd gan gymdeithas a chymuned ehangach yr ysgol y tu hwnt i unrhyw achos sy'n cael sylw.

Mae pob achos casineb yn cael ei gofnodi'n gywir i alluogi'r ysgol i fonitro patrymau ac atal gwahaniaethu.

Bwlio sy'n gysylltiedig â rhagfarn

Mae gweithredoedd ymddygiad sy'n gysylltiedig â rhagfarn yn aml yn cynnwys neu'n mynegi syniadau, ystrydebau a rhagfarnau sy'n ymwneud â gwahaniaethu ac anghydraddoldeb sy'n bresennol yn y gymdeithas ehangach. Mae'r syniadau a'r agweddau hyn yn cynnwys gelyniaeth tuag at bobl sydd â nodweddion gwarchoddedig, fel disgyblion sy'n anabl (a all gynnwys y rhai ag ADY), sy'n lesbiaidd, hoyw neu ddeurywiol; neu sy'n cwestiynu eu rhyw neu sy'n drawsryweddol; neu y mae eu hethnigrwydd, hil, ymddangosiad, treftadaeth grefyddol neu ryw yn wahanol i gyflawnwyr yr ymddygiad sy'n

gysylltiedig â rhagfarn. Gellir cyfeirio ymddygiad sy'n gysylltiedig â rhagfarn hefyd at y rhai heb nodweddion gwarchoddedig, gan gynnwys y rhai sydd ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) nad ydynt yn cwrdd â'r diffiniad o anabledd o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Gall hyn arwain at fwlio am amryw resymau eraill fel fel statws cymdeithasol a chefnidir.

Mae yna lawer o enghreifftiau o ymddygiad sy'n gysylltiedig â rhagfarn. Gallai rhai o'r rhain gynnwys:

- gwarthnodi disgybl ag anabledd neu ADY
- defnyddio iaith homoffobig, bi-ffobig, trawsffobig, rhywiaethol neu hiliol
- mynd ati i geisio tynnu unrhyw ddillad crefyddol fel hijab, kippah, twrban, cap neu wahanlen
- Bwlio sy'n gysylltiedig â rhagfarn
- defnyddio sylwadau rhywiaethol, cyffwrdd diangen neu dynnu delweddau heb ganiatâd
- rhoi sylwadau ar ymddangosiad rhywun fel ei bwysau neu liw gwallt.

Bydd pob math o ragfarn yn cael ei herio'n gyfartal.

Bwlio ac ymddygiad ymosodol arlein

Mae deall bywydau plant a phobl ifanc mewn oes ddigidol yn dasg gymhleth ac, yn aml, mae ystyried y goblygiadau i addysg yn gydbwysedd da. Ar un llaw mae galwadau i gydnabod soffistigedigrwydd defnydd bob dydd plant a phobl ifanc o gyfryngau digidol, ac am integreiddio llawer mwy o dechnoleg mewn addysg i arfogi dysgwyr yn effeithiol ar gyfer eu bywydau presennol ac yn y dyfodol. Ar y llaw arall, mae pryderon ynghylch goblygiadau amser sgrin helaeth a niwed ar-lein sy'n anodd eu rheoleiddio ac sy'n anodd eu cyfyngu. At hynny, er bod llawer o blant a phobl ifanc yn ennill dealltwriaeth a phrofiad o amgylcheddau digidol o'u genedigaeth, mae eu mynediad at ddyfeisiau a'u profiad o ddefnyddio technolegau yn amrywio'n sylweddol. Nid yw'r gwahaniaeth hwn yn gysylltiedig ag amgylchiadau economaidd yn unig ond â'r gwahanol ffyrdd y mae teganau ac adnoddau digidol yn cael eu defnyddio mewn gwahanol deuluoedd.

Gall ymddygiad bwlio ar-lein fod ar wahanol ffurfiau gan gynnwys:

- *proffil* - nid oes rhaid i bobl fod yn gryfach yn gorfforol, yn hŷn neu'n fwy poblogaidd na'r person y maent yn bwlio ar-lein
- *lleoliad* - nid yw bwlio ar-lein wedi'i gyfyngu i leoliad corfforol a gall ddigwydd ar unrhyw bryd. Gall digwyddiadau yn cael eu cynnal yng nghartref y dysgwr ei hun, ymyrryd i mewn i fannau hystyried yn flaenorol fel ddiogel a phreifat
- *cynulleidfa* - cynnwys ar-lein y gall fod yn anodd i gael gwared a gellir eu ailgylchredeg ac ei ail bostio. Mae nifer bosibl y bobl sy'n gallu gweld cynnwys yn cael ei bostio ar-lein yn fawr iawn. Gall digwyddiadau sengl o gam-drin ar-lein gynyddu'n gyflym i fwlio, ee trwy ail-bostio, rhannu a thrwy sylwadau.
- *anhysbysrwydd* - efallai na fydd y sawl sy'n cael ei dargedu gan fwlio o reidrwydd yn gwybod pwy yw'r sawl sy'n cyflawni'r ymddygiad bwlio. Ni fydd y targed hefyd yn gwybod pwy sydd wedi gweld y cynnwys ymosodol. Os yw'r cyflawnwr yn cuddio ei hunaniaeth o'r targed, gellir ystyried hyn yn fath o ymddygiad ymosodol goddefol ac, os caiff ei ailadrodd, gallai hyn fod yn fwlio
- *cymhelliant* - mae bwlio ar-lein fel arfer yn cael ei wneud yn bwrpasol. Fodd bynnag, gall digwyddiadau cychwynnol arwain at ganlyniadau anfwriadol, a gallant gynyddu trwy gyfranogiad

eraill. Efallai na fydd unigolyn yn teimlo, trwy gymeradwyo neu ail-bostio post rhywun arall, ei fod yn cymryd rhan weithredol mewn bwlio. Efallai na fyddai'r ysgogydd wedi bwriadu ailadrodd sylw sarhaus neu niweidiol. Gall un digwyddiad - un post neu neges ofidus - gynyddu i fwlio sy'n cynnwys nifer o bobl dros amser.

Pam mae bwlio ar-lein yn peri gofid unigryw

Er bod bwlio all-lein yn parhau i fod yn fwy cyffredin na bwlio ar-lein, mae dysgwyr yn nodi bod nodweddion bwlio ar-lein, a nodir isod, yn gwneud y profiad yn unigryw o ofidus.

- Gall y gynulleidfa fod yn ddiderfyn.
- Gall ddigwydd yn unrhyw le ac ar unrhyw adeg, nid oes seibiant ohono.
- Gall gynnwys pobl anhysbys, er bod cyfoedion hysbys yn y rhan fwyaf o achosion.
- Mae technoleg yn hwyluso storio delweddau a negeseuon i'w hail-wylio.

Mae bwlio ar-lein lle mae'n cael effaith ar les dysgwyr yn yr ysgol bob amser yn cael sylw. Lle bo angen, mae'r ysgol yn cyfeirio achosion at asiantaeth neu wasanaeth priodol. Mae'r ysgol yn gweithredu mewn achosion sy'n cynnwys pryder diogelu. Mae'r holl staff yn derbyn hyfforddiant rheolaidd mewn diogelu a diogelwch ar-lein.

Mae cyfathrebiadau ar-lein a symudol yn gadael llwybr digidol. Mae'r ysgol yn cofnodi ac yn cofnodi digwyddiadau fel rhan o'i harfer monitro diogelu ehangach a thystiolaeth effaith.

Y gyfraith sy'n ymwneud â bwlio

Nid oes diffiniad cyfreithiol o fwlio ym Mhrydain Fawr, ond gellir cymhwyso deddfwriaeth ehangach i fynd i'r afael â rhai gweithredoedd bwlio.

Mae deddfwriaeth yn berthnasol yng Nghymru, y DU ac yn rhyngwladol sy'n ceisio amddiffyn hawliau plant a phobl ifanc i fywyd sy'n rhydd o gamdriniaeth a niwed gan gynnwys bwlio. Mae deddfwriaeth bresennol a chonfensiynau rhyngwladol sy'n berthnasol i fwlio yng Nghymru yn cynnwys, a nodir yn nhrefn amser, yn Adran 5 o ganllaw LIC y mae'r ddogfen hon yn cyfeirio ato.

Pam ei bod yn bwysig atal a herio bwlio

Efallai na fydd plant ifanc sy'n bwlio eraill trwy ddefnyddio sarhad bob amser yn deall y brifo y maent wedi'i achosi ac efallai eu bod yn ailadrodd yr hyn y maent wedi'i glywed gartref neu yn y gymuned. Pan fydd y digwyddiadau hyn yn digwydd, mae gwaith adferol sensitif ac addysgu yn effeithiol. Defnyddir gweithgareddau grŵp sy'n archwilio pam fod rhai geiriau'n annerbyniol ynghyd â chyfarfodydd â rhieni / gofawyr i'w hatgoffa am werthoedd yr ysgol.

Mae'r ysgol yn ymgysylltu â rhieni / gofawyr o'r cychwyn cyntaf wrth fabwysiadu strategaeth gwrth-fwlio sy'n fuddiol i'r ysgol a'i chymuned ehangach.

Pan ddaw pobl ifanc i fod yn eu harddegau, maent yn fwy tebygol o gael eu dylanwadu gan eu cyfoedion ac felly mae'r ysgol yn mabwysiadu dull ymyrraeth ysgol gyfan, fel bod barn y mwyafrif yn cael ei chlywed.

Dulliau cwricwlaidd

Amcan yr ysgol yw cynyddu ymwybyddiaeth plant o'r rôl allweddol y mae grŵp yn ei chwarae mewn bwlio a'r rôl y mae'n ei chwarae wrth ei hatal. Yn ogystal, y nod yw gwella empathi tuag at gyfoedion sy'n cael eu bwlio a chynnig mesurau diogel ar gyfer eu cefnogi a'u helpu. Y nod yw dylanwadu ar y disgyblion fel eu bod, yn lle annog y bwli, yn cefnogi'r dioddefwr ac yn dangos nad ydyn nhw'n cydoddef bwlio. Mae atal bwlio yn seiliedig ar ennyn synnwyr rhannu cyfrifoldeb ymysg plant, ac o ganlyniad newid yr hyn mae'r grŵp wedi ei arfer. Yr amcan yw helpu plentyn i ddatrys y broblem.

Mae gwersi KiVa yn ffurfio craidd y rhaglen KiVa. Mae'r cwricwlwm ar gyfer gweithredu'r rhaglen yn cynnwys dwy uned. Mae Uned 2 yn cynnwys deg gwrs 90 munud, wedi'u rhannu'n ddwy ran 45 munud. Trafodir ac archwilir pynciau ynghylch sut i weithredu mewn grŵp ac am fwlio trwy amrywiaeth o ymarferion.

Yn anad dim, nod y gwersi yw atal bwlio. Mae hyn yn debygol o effeithio ar y prosesau bwlio parhaus. Mae'n bwysig nodi bod bwlio yn cael ei drafod ar lefel gyffredinol ac nad eir i'r afael ag achosion bwlio aciwt. Bydd tîm KiVa a thiwtor y dosbarth yn mynd i'r afael â'r rhain ynghyd â'r disgybl sy'n cael ei fwlio, y bwliws a chyd-ddisgyblion.

Mae'r gwersi KiVa yn canolbwyntio ar y plentyn, maent yn arbrofol ac yn hyblyg. Mae'r ffaith ei bod yn canolbwyntio ar y plentyn yn golygu nad yw'r athro'n rhoi atebion parod a chywir i'r disgyblion ond yn eu hannog i feddwl a dod o hyd i atebion i'r themâu ar eu hennill. Mae profiad yn cyfeirio at egluro materion trwy wahanol ymarferion a dysgu trwy wneud. Mae amlochredd yn golygu nad copïau o'i gilydd yw gwersi, ond bod y themâu yn cael eu trin mewn sawl ffordd wahanol.

Wrth i'r gwersi fynd yn eu blaenau, datblygir contract gwrth-fwlio y dosbarth yn raddol fel bod neges graidd y gwersi hynny yn cael ei chrynhof fel un o reolau'r dosbarth ar ôl pob gwrs. Ar ddiwedd y flwyddyn ysgol, bydd cyfle i ail edrych ar yr holl bynciau pwysig ac ar ôl hynny rhoddir yr holl reolau at ei gilydd i ffurfio contract dosbarth KiVa. Ar yr un pryd mae pawb yn meddwl am beth yn union mae pob rheol yn sefyll amdano yn y dosbarth.

Yn Uned 3 mae pedair thema, pob thema gyda chynlluniau gwersi priodol. Y nod yma yw cynyddu sgiliau cymdeithasol-emosiynol a hyrwyddo ymwybyddiaeth y plant o bwysigrwydd y grŵp wrth fwlio a stopio bwlio. Mae'r gwersi yn ymdrechu i ysbrydoli empathi tuag at fyfyrwyr sy'n cael eu bwlio a darparu ffyrdd diogel i helpu a chefnogi'r myfyrwyr sy'n cael eu trin yn wael.

Gêm gyfrifiadurol KiVa

Gellir chwarae gemau cyfrifiadurol KiVa yn ystod y gwersi, rhwng gwersi neu gartref. Mae gan y gêmau dri nod: Yn gyntaf rhoi gwybodaeth i blant am fwlio a phrofi'r hyn a ddysgwyd mewn gwersi. Yn ail, gall disgyblion ymarfer y gwahanol sgiliau, megis cefnogi'r dioddefwr, gwrthsefyll pwysau grŵp, neu sut i ymddwyn mewn sefyllfa lle rydych chi'n cael eich bwlio, mewn amgylchedd dysgu rhithwir. Wrth gwrs, nid yw ymarfer rhithwir yn unig yn ddigon. Trydydd nod y gêm yw trosglwyddo'r sgiliau hyn i fywyd go iawn, ee amser egwyl, ar y ffordd i'r ysgol, ac mewn sefyllfaoedd bob dydd eraill. Mae pob lefel o'r gêm gyfrifiadurol yn cynnwys tri modiwl yn seiliedig ar y canlynol; Rwy'n gwybod, gallaf, ac rwy'n gwneud.

Sut y bydd ymwybyddiaeth o fwlio yn cael ei chodi

Mae rhaglen KiVa yn rhoi gwybodaeth i staff ysgolion am fwlio a sut i fynd i'r afael ag ef. Mae'r ysgol yn ymdrechu i gael y gymuned gyfan i ymrwymo i fynd i'r afael â bwlio. Defnyddir cyfarfodydd staff i sicrhau bod pawb sy'n gweithio yn yr ysgol yn gwybod "rydym yn ysgol KiVa." Mae gwybodaeth am yr hyn y mae hyn yn ei olygu o safbwynt yr ysgol yn aml yn cael ei rhoi a'i ail-adrodd; mae hyn yn cynnwys

posteri ar y waliau, festiau goruchwylwyr maes chwarae, gwersi KiVa a chreu tîm KiVa ar gyfer mynd i'r afael ag achosion difrifol o fwlio.

Hysbysir pob disgybl bod yr ysgol yn ysgol KiVa ac na oddefir bwlio. Dywedir wrth ddisgyblion y bydd rhai dosbarthiadau yn derbyn gwersi KiVa. Yn ogystal, fe'u hysbysir y bydd tîm KiVa yn mynd i'r afael â phob achos o fwlio.

Mae'r deunyddiau KiVa yn cynnwys posteri, a fydd yn atgoffa disgyblion bod yr ysgol yn ysgol KiVa lle na oddefir bwlio. Mae'r posteri yn cael eu harddangos yng nghoridorau'r ysgol a'r ystafelloedd dosbarth.

Defnyddir festiau KiVa i wneud cyfeillion KiVa yn fwy gweledol. Mae'r festiau hyn yn helpu plant i adnabod cyfeillion KiVa ac i atgoffa'r bydis o'u dyletswydd i sicrhau diogelwch pob disgybl, i leihau'r posibilrwydd o fwlio, ac i fynd i'r afael ag achosion bwlio, a sefyllfaoedd problemus eraill.

Ar ddechrau'r flwyddyn ysgol gwahoddir rhieni i ddod i noson ymwybyddiaeth KiVa. Yn ystod y digwyddiad, rhoddir gwybod i rieni am raglen KiVa a phwy y dylent gysylltu â nhw rhag ofn y bydd amheuaeth o achosion o fwlio. Mae deunyddiau i rieni ar gael hefyd. Mae'r rhain yn darparu gwybodaeth sylfaenol am fwlio a'r ffyrdd y gallant effeithio ar ei amllder. Mae'r deunyddiau'n ganllaw i rieni ar sut y dylent drafod bwlio gartref a sut y dylent ddelio â sefyllfa lle mae eu plentyn eu hunain wedi cymryd rhan mewn achos o fwlio.

Camau gweithredu a nodwyd: Mynd i'r afael â bwlio

Defnyddir gweithredoedd dynodedig unwaith y bydd achos o fwlio wedi dod i sylw staff yr ysgol. Mae aelodau tîm KiVa yn mynd i'r afael ag achosion o fwlio ynghyd â'r tiwtor dosbarth. Rhennir y gwaith wrth ddelio â'r achosion hyn fel a ganlyn: mae aelodau tîm KiVa yn cynnal trafodaethau unigol a grŵp gyda'r bwli a'r plentyn sy'n cael ei erlid tra bydd y tiwtor yn cwrdd â nifer o gyd-ddisgyblion y dioddefwr ac yn eu hannog i feddwl sut y gallent gefnogi eu cyd-ddisgybl sy'n cael ei fwlio.

Trafodaeth ynghyd â'r disgybl sy'n cael ei fwlio

Mae 1 - 2 aelod o dîm KiVa yn mynd i'r afael â phob achos bwlio. Pwrpas y trafodaeth hon yw taflu goleuni ar yr hyn sydd wedi digwydd, am ba hyd, y mae disgybl wedi bod yn rhan o'r digwyddiad, a pha ddisgyblion a allai o bosibl gefnogi'r dioddefwr yn y dyfodol.

- Mae'r dioddefwr yn disgrifio y digwyddiad / digwyddiadau. Mae'n bwysig cofnodi gwybodaeth ar y ffurflen am fwlio sydd wedi digwydd yn ogystal â'r bobl dan sylw. Mae'r oedolyn yn dangos ei fod ef / hi ar ochr y dioddefwr ac y bydd ef / hi yn rhoi diwedd ar y bwlio.
- Bydd yr amser ar gyfer y cyfarfod nesaf yn cael ei drefnu (er enghraifft, mewn 1-2 wythnos).

Trafodaethau unigol gyda'r disgyblion sydd wedi cymryd rhan mewn achos o fwlio

Gellir defnyddio dau ddull gwahanol ar gyfer trafod gyda'r plant sydd wedi cymryd rhan mewn achos o fwlio: Dull o wynebu (confront) a dull o beidio gwynebu (non-confronting). Wrth ddefnyddio'r dull wynebu, mae'r bwli felly yn cael ei gondemnio. Yn y dull o beidio gwynebu, mae teimlad o bryder yn cael ei ennyn yn y bwli, ac yna trafodaeth ar sut y gallai ef / hi newid y sefyllfa yn y dyfodol.

Dull gwynebu

Yn dilyn y draffodaeth gyda'r dioddefwr, cynhelir trafodaethau unigol ar wahân gyda'r dysgwyr y daw eu henwau allan naill ai wrth i'r digwyddiad gael ei adrodd neu yn ystod trafodaeth gyda'r dioddefwr. Bydd y disgyblion hyn yn cael ei hannog i gynnal trafodaeth yn ystod yr un diwrnod ac, os yn bosibl, yn ystod yr un cyfnod fel na fyddant yn cael amser i siarad â'i gilydd rhwng y trafodaethau. Bydd y trafodaethau yn dod iddynt fel syndod fel na fydd amser i baratoi eu hunain iddynt gytuno ymhlith ei gilydd pa fersiwn o'r digwyddiadau i'w dweud wrth yr oedolion.

Mae'r trafodaethau'n fyr, fel arfer dim mwy na 5-10 munud. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, bod 3-4 disgybl wedi cymryd rhan yn y bwlio, bydd digon o amser i siarad â phob un ohonynt yn ystod un cyfnod. Gellir symud y disgyblion o'r dosbarth fesul un, neu gall yr athro dosbarth eu hanfon at y tîm fesul un.

Nod pwysicaf y draffodaeth unigol yw rhoi gwybod i'r disgybl fod yr athrawon yn ymwybodol o'r achos, nad yw bwlio yn cael ei oddef a bod yn rhaid iddo ddod i ben ar unwaith. Rhaid i'r disgybl ymrwymo ei hun i newid ei ymddygiad. Os yw'r bwli am dynnu sylw at rai pethau yn ei amddiffyniad, gellir eu clywed ond nid yw mynd i'r afael â nhw'n fanylach yn fater i'r draffodaeth hon.

- Dywedir wrth y disgyblion yn glir bod yr hyn y maent wedi'i wneud yn anghywir ac yn erbyn rheoliadau'r ysgol; rhaid i fwlio ddod i ben ar unwaith.
- Cytunir ar ffyrdd y mae'r disgybl yn bwriadu newid eu hymddygiad a'u nodi.

Dull peidio gwynebu

Mae'r trafodaethau i fod i fod yn weddol fyr, fel arfer ddim mwy na 5-10 munud. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, bod 3-4 disgybl wedi cymryd rhan yn y bwlio, bydd digon o amser i siarad â phob un ohonynt yn ystod un cyfnod. Gellir symud y disgyblion o'r dosbarth fesul un, neu gall yr athro dosbarth eu hanfon at y tîm fesul un.

Pwrpas y trafodaethau unigol hyn yw peidio â chosbi, beio na hyd yn oed sôn ei bod yn hysbys bod y disgybl wedi bod yn bwlio rhywun. Yn lle, y nod yw creu pryder ar y cyd rhwng yr oedolyn a'r bwli ar gyfer y disgybl sy'n cael ei erlid. Os yw'r bwli am dynnu sylw at rai pethau yn ei amddiffyniad, gellir eu clywed ond nid yw mynd i'r afael â nhw'n fanylach yn fater i'r draffodaeth hon.

- Y nod yw cytuno na all y pethau sydd wedi digwydd i'r dioddefwr wneud iddo / iddi deimlo'n dda.
- Gofynnir i'r disgybl awgrymu beth y gallai ef / hi ei wneud yn ei gylch.
- Nodir y pethau y cytunwyd arnynt gyda'r disgybl.

Traffodaethau grŵp gyda'r disgyblion sydd wedi cymryd rhan mewn bwlio

Gwynebu

Ar ôl y trafodaethau unigol mae'r disgyblion sydd wedi cymryd rhan yn y bwlio yn cwrdd gyda'i gilydd fel grŵp gyda thîm KiVa. Nod y cyfarfod byr hwn yw i'r disgyblion, gyda'i gilydd fel grŵp, gryfhau penderfyniadau y maent eisoes wedi'u gwneud yn unigol.

- Mae pethau y mae pawb wedi cytuno i'w gwneud yn cael eu hadolygu gyda'i gilydd.
- Disgwylir i gyfarfod dilynol ar gyfer yr un grŵp gael ei gynnal, er enghraifft, mewn 1-2 wythnos.

Ddim yn wynebu

Ar ôl trafodaethau unigol mae'r disgyblion sydd wedi cymryd rhan yn y bwlio yn cwrdd gyda'i gilydd fel grŵp gyda tîm KiVa. Nod y cyfarfod byr hwn yw i'r disgyblion, gyda'i gilydd fel grŵp, gryfhau penderfyniadau y maent eisoes wedi'u gwneud yn unigol.

- Mae pethau y mae pawb wedi ymrwymo iddynt yn cael eu trafod gyda'i gilydd.
- Disgwylir i gyfarfod dilynol gyda'r un grŵp gael ei gynnal mewn 1-2 wythnos neu'n gynharach, os oes angen.

Trafodaeth rhwng yr athro dosbarth a sawl cyd-ddisgybl

Ar gyfer pob achos y mae tîm KiVa yn rhoi sylw iddo, mae'r athro dosbarth yn trefnu amser lle gall ef / hi a rhai disgyblion o'i ddewis drafod yn breifat yr hyn y gallai'r disgyblion ei wneud i effeithio ar y sefyllfa a cefnogi'r dioddefwr. Bydd tîm KiVa yn rhoi gwybod i'r athro dosbarth am y drafodaeth sydd wedi bod yn gyfeillgar tuag ato, wedi ei gefnogi yn y gorffennol neu a allai barhau i'w gefnogi yn y dyfodol.

- Mae angen dy gymorth. Credaf y gelli di / gallwch chi helpu disgybl arall sy'n mynd trwy gyfnod anodd.

Trafodaethau

Fe fydd trafodaethau dilynol yn digwydd ar amser wedi ei drefnu crhwng yr aelodau tîm a ddeliodd â'r mater a'r disgyblion dan sylw. Pwrpas y cyfarfod hwn yw gwirio bod y sefyllfa wedi newid er gwell.

Dioddefwr

- A yw'r bwlio wedi dod i ben?
- A yw'r sefyllfa wedi newid er gwell?

Wedi hynny cynhelir cyfarfod, ynghyd â'r holl ddisgyblion sydd wedi cymryd rhan mewn achos o fwlio i sicrhau eu bod wedi glynu at y cytundebau a wnaed. Os felly, fe'u canmolir am agwedd gadarnhaol. Mae'r disgybl sy'n cael ei fwlio yn rhydd i fynychu'r cyfarfod os yw am wneud hynny.

Pwrpas y cyfarfod yw sicrhau bod y newid yn un parhaol. Weithiau ni fydd hyn yn digwydd felly bydd sancsiynau'n cael eu gweithredu. Er enghraifft, gwahodd rhieni'r bwllis i'r ysgol i drafod y mater neu drosglwyddo'r digwyddiad i swyddog cyswllt heddlu yr ysgol: PC Manus Sheridan.

Grŵp

- A yw pawb wedi glynu wrth y cytundeb?
- Sut i sicrhau na fydd bwlio yn dechrau eto?

Rhieni

Bydd rhieni'n cael gwybod am yr achosion bwlio sy'n cael sylw gan dîm KiVA, fodd bynnag, dim ond ar ôl i'r trafodaethau cyntaf gael eu cynnal.

Adrodd ar ddigwyddiad o fwlio

Gellir adrodd ar ddigwyddiad o fwlio trwy lenwi'r ffurflen sgrinio neu rannu gwybodaeth:

- gyda Llysgennad KiVa
- gydag oedolyn cyfrifol
- gyda nyrs ysgol neu gwnselydd
- mewn blwch adborth.

Ni fydd tîm KiVa yn taclo pob digwyddiad yn ystod amser egwyl nac yn mynd i'r afael â'r holl achosion lle mae disgybl yn adrodd bod eraill wedi galw ei enwau ef neu ei wthio o gwmpas. Yn lle, mae'r tîm yn mynd i'r afael ag achosion o'r fath sy'n cyflawni'r meini prawf ar gyfer bwlio systematig.

Opsiwn 1	Opsiwn 2
Cwblhewch ffurflen adroddiad digwyddiad ar Google Classroom.	Adrodd ar y digwyddiad bwlio i aelod o staff a chwblhewch ffurflen adrodd am ddigwyddiad ar Google Classroom.
I'r athro drafod y digwyddiad gyda'r dioddefwr (Ffurflen sgrinio 1)	Aelod o staff i drafod y digwyddiad gyda'r dioddefwr (Ffurflen Sgrinio 1)
Tiwtor y ffurflen / aelod o staff i gwblhau colofn J yn y daenlen.	
Bwlio Tîm KiVa yn cwrdd â'r dioddefwr a'r bwli, yn hysbysu rhieni.	Ddim yn fwlio Mae'r tiwtor dosbarth yn delio â'r digwyddiad.

Sut y bydd gwaith gwrth-fwlio yn cael ei ymgorffori yn y cwricwlwm yn hytrach na digwyddiad blynyddol ynysig.

Amserlen Blwyddyn 7 ar gyfer gweithredu KiVa (Uned 2) - i'w ddiweddarau'n flynyddol fel rhan o galendr yr ysgol

Mis	Cynulliadau	Disgyblion	Achosion aciwt o fwlio
Medi		Dechrau (pob disgybl) Gwers 1	
Hydref		Gwers 2	
Tachwedd		Gwers 3 Gêm gyfrifiadurol KiVa, lefel 1	
Rhagfyr		Gwers 4	
Ionawr		Gwers 5 Gêm gyfrifiadurol KiVa, lefel 2	
Chwefror		Gwers 6	
Mawrth		Gwers 7 Lefel gêm gyfrifiadurol KiVa 3	
Ebrill		Gwers 8 lefel gêm gyfrifiadurol KiVa 4	
Mai		Gwers 9	
Mehefin		Gwers 10 KiVa arolwg disgyblion (bob blwyddyn)	

Amserlen Blwyddyn 9 ar gyfer gweithredu KiVa (Uned 3) - i'w ddiweddarau'n flynyddol fel rhan o galendr yr ysgol

Mis	Cynulliadau	Disgyblion	Achosion aciwt o fwlio
Medi		Dechrau (pob disgybl) Gwers 1	
Hydref		Thema 1 (Blwyddyn 9)	
Rhagfyr		Thema 2 (Blwyddyn 9)	
Chwefror		Thema 3 (Blwyddyn 9)	
Ebrill		Thema 4 (Blwyddyn 9)	
Mehefin		Arolwg disgyblion KiVa (bob blwyddyn)	

Blwyddyn 8, 10, ac 11 Amserlen ar gyfer gweithredu KiVa - i fod yn cael ei ddiweddarau'n flynyddol fel rhan o galendr yr ysgol

Mis	Cynulliadau	Disgyblion	Achosion aciwt o fwlio
Medi		Dechrau (pob disgybl) Gwers 1 (Uned 2)	Ymateb ar unwaith i achosion bwlio a dilyn fyny.
Hydref		Blwyddyn 8: Bwlio Blwyddyn 10: Parch	
Tachwedd		Blwyddyn 8: Banter	
Rhagfyr		Blwyddyn 10: Hiliaeth	
Ionawr		Blwyddyn 8: Cyfeillgarwch Blwyddyn 10: Rhywiaeth	
Chwefror		Blwyddyn 8: Pwysau gan gyfoedion	
Mawrth		Blwyddyn 10: Seiber-fwlio	
Ebrill		Blwyddyn 8: Rheoli gwrthdaro Blwyddyn 10: Homoffobia	
Mai		Blwyddyn 8: Cywilyddio'r corff	
Mehefin		Blwyddyn 10: Trawsrywiol	

Cynnwys staff, dysgwyr, rhieni / gofalywyr a llywodraethwyr ysgol wrth ddatblygu a gweithredu'r polisi

Mis	Hyfforddi staff	Rhieni	llywodraethwyr
Medi	Ysgolion diwrnod cyfarfod	Rhannu gwybodaeth am Kiva Blwyddyn 7- noson cynefino	
Hydref		Noson anwytho	<i>Polisi Is-bwyllgor o lywodraethwyr</i>
Tachwedd			Llywodraethwyr llawn yn cyfarfod i gymeradwyo'r polisi
Rhagfyr		Cylchlythyrau i gartrefi	
Ionawr			
Chwefror			
Mawrth		Cylchlythyrau i gartrefi	
Ebrill			
Mai			
Mehefin		Cylchlythyrau i gartrefi	

Cynnwys dysgwyr wrth ddatblygu a gweithredu strategaeth gwrth-fwlio?

Month	Surveys	School council meetings	KiVa buddies
Medi			
Hydref			
Tachwedd		Cyfarfod cyngor ysgol	
Rhagfyr	Holiadur		
Ionawr			
Chwefror			
Mawrth	Holiadur	Cyfarfod cyngor ysgol	
Ebrill			
Mai			
Mehefin	Holiadur	Cyfarfod cyngor ysgol	

Pam ei bod yn bwysig cynnwys rhieni / gofalwyr wrth ddatblygu a gweithredu strategaeth gwrth-fwlio?

Mae'n hanfodol bod plant a phobl ifanc yn cael eu haddysgu, gartref ac yn yr ysgol, am adeiladu a chynnal perthnasoedd parchus. Dyma'r sylfaen y mae ymddygiad cadarnhaol yn seiliedig arni.

Mae gan rieni / gofalwyr ran bwysig i'w chwarae, fel rhan o gymuned yr ysgol, wrth gymryd cyfrifoldeb am ymddygiad eu plentyn y tu mewn a'r tu allan i'r ysgol; felly hefyd yr ysgol.

Mae gweithio mewn partneriaeth rhwng yr ysgol a rhieni / gofalwyr i gynnal safonau uchel o ymddygiad ac i annog parch a charedigrwydd tuag at bobl eraill yn hanfodol.

Mae'r ysgol yn ymgysylltu â rhieni / gofalwyr, gan ystyried yr ystyriaethau canlynol wrth ddatblygu a chyflwyno'r strategaeth gwrth-fwlio.

- I bwy yr hoffent roi gwybod am unrhyw bryderon a sut i gynyddu materion yn briodol pe na baent yn fodlon â chanlyniad eu pryder cychwynnol.
- Gyda phwy y dylent siarad wrth godi pryder ynghylch bwlio a pha dystiolaeth y dylent ei darparu.
- Sut i gefnogi eu plant a chefnogi gweledigaeth a gwerthoedd yr ysgol.
- Mae'r ysgol yn ymgysylltu â rhieni trwy:
  - ffurflenni adborth ar-lein,
  - cyfarfodydd grŵp gyda staff a rhieni / gofalwyr,
  - nosweithiau rhieni / gofalwyr i helpu teuluoedd i ddarparu cefnogaeth ar gyfer dysgu ynghyd â rhoi cyfle i rieni / gofalwyr roi adborth o ansawdd ar gynnydd ac amgylchedd dysgu eu plentyn.

Mae'r ysgol yn ceisio manteisio ar gyfleoedd eraill i gyfathrebu i gefnogi dysgu a lles. Er enghraifft, dylunio tasgau gwaith cartref y gall dysgwyr weithio arnynt gyda'u teuluoedd a thrwy ddarparu negeseuon yn y cynllunwyr disgyblion

Arwyddion y gallai plentyn neu berson ifanc fod yn profi bwlio.

Arwyddion rhybuddio yn yr ysgol

Os yw myfyriwr yn cael ei fwlio yn yr ysgol, gallant:

- dod yn ymosodol ac yn afresymol,
- dechrau mynd i ymladd,
- gwrthod siarad am yr hyn sy'n bod,
- bod â chleisiau, toriadau, crafiadau anesboniadwy, yn enwedig y rhai sy'n ymddangos ar ôl egwyl neu ginio.
- bod ag eiddo neu ddrillad ar goll neu wedi'u difrodi,
- wedi gostwng graddau ysgol,
- bod ar pen eu hun yn aml neu wedi'i eithrio o grwpiau cyfeillgarwch yn yr ysgol,
- dangos newid yn eu gallu neu eu parodrwydd i godi llais yn y dosbarth,
- ymddangos yn ansicr neu ofnus,
- bod yn darged aml ar gyfer pryfocio, dynwared neu wawdio.

Arwyddion rhybuddio gartref

Gall rhiant arsylwi newidiadau yn ymddygiad eu plentyn gartref y gallant roi gwybod i'r ysgol amdanynt. Gall eu plentyn:

- cael trafferth codi o'r gwely,
- ddim eisiau mynd i'r ysgol,
- newid eu dull neu eu llwybr i'r ysgol neu ddod yn ofnus o gerdded i'r ysgol,
- newid eu patrymau cysgu neu fwyta,
- cael dagrau aml, dicter, hwyliau anwastad a phryder,
- cael cleisiau, toriadau a chrafiadau anesboniadwy,
- cael poenau stumog neu boen anesboniadwy,
- bod ag eiddo neu ddrillad ar goll neu wedi'u difrodi,
- gofyn am arian poced neu fwyd ychwanegol,
- cyrraedd adref eisiau bwyd,
- dangos amharodrwydd i drafod, neu gyfrinachedd, am eu cyfathrebu ar-lein.

Sut y bydd bwlio yn cael ei atal, gan gynnwys ar deithiau yn ôl ac ymlaen i'r ysgol

Mae gweithredu'r strategaeth gwrth-fwlio llwyddiannus yn cynnwys cymuned yr ysgol gyfan.

Mae'n cael ei fonitro, ei werthuso a'i ddiwygio'n rheolaidd i adlewyrchu newidiadau mewn amgylchiadau neu gyd-destun. Cefnogir yr ymyriadau gan ethos ysgol sy'n atal bwlio ac yn hyrwyddo empathi a pharch.

Mae Deddf Plant 2004 yn gosod dyletswydd statudol ar bob awdurdod sy'n darparu gwasanaethau plant i weithio gyda rhanddeiliaid ac asiantaethau partner i ddarparu gwasanaethau integredig a gwella ymyriadau ataliol a chynnar i blant a phobl ifanc a'u teuluoedd.

Mae Llywodraeth Cymru yn argymhell bod ysgolion yn sefydlu arweinydd gwrth-fwlio yn eu hysgolion fel rôl ddynodedig ar gyfer unigolyn neu dîm. Cyfrifoldebau allweddol y rôl yw:

- creu, adolygu a datblygu parhaus polisi gwrth-fwlio. Mae hyn yn cynnwys yr holl ddisgyblion, staff, rhieni / gofawyr, llywodraethwyr ysgolion ac awdurdodau lleol perthnasol.

- gweithredu'r polisi. Mae hyn yn cynnwys asesiadau wedi'u hamserlennu a monitro ei effeithiolrwydd a'r cynnydd sy'n cael ei wneud. Hefyd, sicrhau bod gwerthusiad o bob gweithdrefn yn digwydd a'i bod yn llywio adolygiadau polisi. Mae hyn yn cynnwys dogfennu pob adolygiad mewn gweithdrefnau, dogfennaeth, ac ati.
- rheoli prosesau digwyddiadau bwlio, megis ymyrraeth, adrodd, recordio, monitro, ac ati.
- cydlynu a rheoli hyfforddiant a chefnogaeth i staff a rhieni / gofalwyr lle bo hynny'n briodol
- ymchwilio, gwerthuso a gwerthuso strategaethau ar gyfer atal ymddygiad bwlio.

Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i strategaeth gwrth-fwlio effeithiol nodi sut mae'r ysgol yn bwriadu cydlynu ei gwaith gwrth-fwlio yn yr ysgol gyfan. Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl iddi gynnwys datblygu ystod gyfannol o ymyriadau, sy'n cynnwys atal, nodi, ymateb a herio digwyddiadau o fwlio.

Er mwyn cyflawni dull ysgol gyfan, nod yr ysgol yw:

- cael arweinyddiaeth foesol gref gan y pennaeth, uwch arweinwyr eraill a'r corff llywodraethu, sy'n modelu gwerthoedd a disgwyliadau uchel, a thrwy hynny 'arwain trwy esiampl' trwy werthfawrogi iechyd a lles.
- gwreiddio hinsawdd a diwylliant lle mae dysgwyr yn teimlo'n ddiogel, yn ddiogel ac yn cael eu gwerthfawrogi, yn hyrwyddo'r UNCRC ac, yn benodol, yn ceisio ac yn gwrandao ar lais y plentyn neu'r person ifanc.
- bod â dealltwriaeth ddiogel ar waith o'r iechyd a dulliau effeithiol i fonitro a gwerthuso hyn.
- darparu cwricwlwm sy'n diwallu anghenion disgyblion (nawr ac ar gyfer eu dyfodol), wedi'i weithredu gyda phrofiadau dysgu sy'n eu cefnogi a'u herio am eu hiechyd a'u lles.
- sefydlu a chynnal gofal, cefnogaeth ac arweiniad cryf ac ymatebol.
- creu amgylchedd sy'n hybu iechyd a lles (ee lle i chwarae ac ymlacio gan sicrhau'r budd mwyaf o ddysgu awyr agored lle bo hynny'n bosibl, cyfleusterau toiled addas, cefnogi bwyd a diod iach, sicrhau diogelwch y safle, ac ati).
- sicrhau cyfathrebu effeithiol a gweithio mewn partneriaeth â rhieni / gofalwyr
- cefnogi dysgu proffesiynol i'r holl staff, wedi'i deilwra i ddiwallu eu hanghenion a'u cyfrifoldebau.

Wrth weithredu rhaglen gwrth-fwlio effeithiol, mae'r ysgol yn ymdrechu i:

- cadw trefn dda ar drafndiaeth ac wrth gerdded neu feicio yn ôl ac ymlaen i'r ysgol, ymweliadau addysgol neu leoliadau eraill fel profiad gwaith neu gyrsiau coleg.
- sicrhau nad yw ymddygiad yn bygwth iechyd na diogelwch dysgwyr, staff nac aelodau'r cyhoedd.
- rhoi sicrwydd i ddisgyblion a allai deimlo dan fygythiad neu dan fygythiad gan ymddygiad lleiafrif bach o'u cyfoedion neu o 'berygl dieithriaid'.
- rhoi sicrwydd i aelodau'r cyhoedd am ofal a rheolaeth ysgol dros ddisgyblion a thrwy hynny amddiffyn enw da'r ysgol.
- amddiffyn staff unigol rhag ymddygiad niweidiol gan ddisgyblion yr ysgol pan nad ydynt ar safle'r ysgol.

Pryd fydd yr ysgol yn gweithredu mewn perthynas â bwlio y tu allan i'r ysgol

Ymddygiad ac ymddygiad y tu allan i'r ysgol

Mae adran 89 (5A) o Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006 yn rhoi pŵer statudol i benaethiaid reoleiddio ymddygiad dysgwyr o dan yr amgylchiadau hyn 'i'r graddau sy'n rhesymol'. Gall bwlio fod yn enghraifft o ble gall penaethiaid yn defnyddio'r pŵer hwn. Yr ysgol sydd yn y sefyllfa orau i lunio barn am yr hyn sy'n rhesymol mewn amgylchiad penodol.

Er bod ysgolion yn gallu rheoleiddio ymddygiad penodol oddi ar dir yr ysgol, fel ymddygiad bwlio, dim ond pan fydd y disgybl ar safle'r ysgol neu o dan reolaeth neu gyhuddiad cyfreithlon aelod o staff y gallant osod sancsiynau. Gellid gosod cosb tra bod disgybl ar drip ysgol, ond nid tra bo'r dysgwr ar ei daith adref o'r ysgol. Mewn amgylchiadau o'r fath, gallai'r aelod o staff nodi i'r disgybl ei fod wedi'i weld yn camymddwyn a / neu'n ymddwyn mewn achos o fwlio ac y bydd yn derbyn cosb; fodd bynnag, rhaid i'r aelod o staff aros nes bod y disgybl yn yr ysgol i gymhwyso'r sancsiwn.

Delio â digwyddiadau o gamymddwyn ar ac oddi ar safle'r ysgol

Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl y bydd polisïau effeithiol ar ymddygiad, gwrth-fwlio a disgyblaeth o fewn yr ysgol yn nodi disgwyliadau ar gyfer ymddygiad cadarnhaol disgyblion oddi ar safle'r ysgol yn glir. Mae hyn yn cynnwys ymddygiad ar weithgareddau a drefnir gan yr ysgol megis lleoliadau profiad gwaith, ymweliadau addysgol a digwyddiadau chwaraeon, yn ogystal ag ymddygiad ar y ffordd yn ôl ac ymlaen i'r ysgol ac ymddygiad wrth wisgo gwisg ysgol (os o gwbl) mewn man cyhoeddus.

Mae'r ysgol yn gweithredu'n rhesymol mewn perthynas â disgwyliadau ymddygiad disgyblion ac mewn perthynas ag unrhyw fesurau a bennir ar gyfer rheoleiddio ymddygiad gan ddisgyblion pan fyddant oddi ar safle'r ysgol ac nid o dan reolaeth neu ofal cyfreithlon aelod o staff yr ysgol.

(gweler Polisi Ymddygiad ar gyfer Dysgu yr ysgol)

Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i ysgolion benderfynu beth i'w ystyried wrth benderfynu a yw rheol neu gosb mewn achos penodol yn rhesymol; mae herio ymddygiad o fwlio yn enghraifft o pan fydd yr ysgol yn gweithredu'r ddarpariaeth hon. Mae ysgol yn ystyried y ffactorau canlynol (na fydd pob un yn berthnasol i bob digwyddiad o bosibl):

- difrifoldeb y camymddwyn.
- i ba raddau yr effeithiwyd ar enw da'r ysgol.
- a oedd y disgybl / disgyblion dan sylw yn / yn gwisgo'r wisg ysgol neu a oedd / fel arall yn hawdd i'w hadnabod fel aelod / aelodau o'r ysgol.
- i ba raddau y byddai gan yr ymddygiad dan sylw ôl-ffeithiau ar gyfer rhedeg yr ysgol yn drefnus a / neu gallai fod yn fygythiad i ddisgybl arall neu aelod o staff (ee bwlio disgybl arall neu sarhau aelod o'r staff)
- a oedd y camymddwyn dan sylw ar y ffordd i'r ysgol neu yn ôl; mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i'r ysgol, mewn cydweithrediad â'r awdurdod lleol, ystyried a ddylid gosod sancsiynau o dan y cod ymddygiad teithio neu bolisi ymddygiad ysgol wrth fynd i'r afael â chamymddwyn ar y daith yn ôl ac ymlaen i'r ysgol.
- a oedd y camymddwyn dan sylw y tu allan i gatiâu'r ysgol neu fel arall yn agos at yr ysgol.
- a oedd y camymddwyn tra oedd y disgybl ar brofiad gwaith, yn cymryd rhan mewn cwrs addysg bellach fel rhan o raglen ysgol neu'n cymryd rhan mewn digwyddiad chwaraeon gydag

ysgol arall (hy pan fyddai disgwyl i'r disgybl weithredu fel llysgennad dros y ysgol) a allai effeithio ar y siawns y bydd cyfleoedd yn cael eu cynnig i ddisgyblion eraill yn y dyfodol.

- a oedd y disgybl / disgyblion yn triwantu.

Gan gymhwyso ffactorau o'r fath, byddai achos cryf, er enghraifft, dros ddisgyblu disgybl am aflonyddu a / neu fwlio aelod o staff oddi ar dir yr ysgol, gan gynnwys trwy'r rhyngwrwyd. Byddai achos cryf hefyd dros ddisgyblu disgybl am gam-drin pobl eraill ar lafar, gan gynnwys aelodau o'r cyhoedd, wrth deithio ar y ffordd i'r ysgol / yn ôl. Fodd bynnag, byddai'r achos dros ddisgyblu disgybl am gam-drin rhywun ar lafar nad oedd ganddo unrhyw gysylltiad â'r ysgol ar benwythnos yn llawer gwannach.

Mae llawer o weithgareddau ysgol estynedig yn digwydd oddi ar dir yr ysgol. Gellir delio ag ymddygiad yn ystod gweithgareddau o'r fath yn yr un modd ag ar gyfer unrhyw weithgaredd arall ar y safle. Byddai'n rhesymegol delio ag ymddygiad yn ystod gweithgareddau ysgol estynedig oddi ar y safle nad ydynt yn cael eu goruchwyllo gan staff ysgol yn yr un modd ag ymddygiad yn ystod lleoliadau addysg bellach, coleg neu brofiad gwaith.

Sut y bydd yr ysgol yn ymateb i ddigwyddiadau

Mae bwlio yn niweidio hunan-barch iach, gan ddisodli credoau cadarnhaol amdanoch chi'ch hun a chredoau sy'n gysylltiedig â chywilydd, ffieidd-dod, beirniadaeth, analluogrwydd, di-rym a diymadferthedd. Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl, wrth benderfynu ar y camau nesaf i gynyddu hunan-effeithiolrwydd y dysgwr sy'n nodi ei fod yn cael ei fwlio, y bydd staff yn ceisio cynnwys penderfyniadau a wneir gan y dysgwr ei hun lle bo hynny'n briodol. Efallai y bydd staff am gynnig rhai dewisiadau oni bai, wrth wneud hynny, bod risg o dystiolaeth o niwed sylweddol. Yn yr achos hwnnw mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i staff gymhwyso eu gweithdrefnau diogelu ysgolion. Gall y dewisiadau a gynigir i'r dysgwr wedi'i dargedu gynnwys:

- sut y gellid delio â'r digwyddiad
- a ddylid ystyried newidiadau i daith gyfredol y disgybl i'r ysgol ac yn ôl yn fwy manwl
- a fyddai'r dysgwr yn hoffi cael cymorth gan gyfoed neu eisiau ymuno â chlwb neu weithgaredd amser cinio.
- Gall ymyriadau fod ar lefel dosbarth, lefel grŵp blwyddyn neu dim ond gyda'r unigolion sy'n gysylltiedig â'r digwyddiad bwlio.

Mae yna amrywiaeth o ddulliau ymyrraeth y gall yr ysgol ddewis eu defnyddio. Mae enghreifftiau o'r rhain yn cynnwys:

- cyfryngu - mae hyn yn cynnwys helpu'r tramgwyddwr a'r targed o fwlio i siarad am y mater a chytuno ar ddatrysiad
- dulliau adferol - wedi'u hadeiladu ar werthoedd, sy'n gwahanu'r unigolyn oddi wrth yr ymddygiad. Maent yn hyrwyddo atebolrwydd ac yn ceisio atgyweirio unrhyw niwed a achosir mewn sefyllfa
- adeiladu gwytnwch - cryfhau gallu'r disgybl i ymdopi, addasu neu wella'n effeithiol rhag cael ei fwlio neu wynebu ffynonellau eraill o drawma, straen neu adfyd; rhoi sylfaen gadarn neu wytnwch emosiynol i ddysgwyr trwy sicrhau eu bod yn teimlo eu bod yn cael eu derbyn
- cefnogaeth cymheiriaid - mae'n ymwneud â phlant a phobl ifanc yn teimlo eu bod yn cael eu derbyn a'u cynnwys gan ddysgwyr eraill. Gall helpu unigolion i deimlo eu bod yn perthyn mewn ysgol a gall fod yn ffactor pwysig wrth leihau bwlio a gwrthdaro. Gellir ei annog mewn ysgolion mewn ffyrdd anffurfiol a ffurfiol
- sancsiynau ysgol - mae'r ysgol yn defnyddio sancsiynau disgyblu, fel y nodir yn eu polisiau ysgol, i fynd i'r afael â bwlio. Mae canlyniadau bwlio yn adlewyrchu difrifoldeb y digwyddiad fel bod eraill yn gweld bod bwlio yn annerbyniol.

Monitro a choladu gwybodaeth

Bydd tîm KiVa yn monitro ac yn coladu gwybodaeth am ddiodefwyr bwlio a chyflawnwyr, byddant:

- Ymchwilio i'r digwyddiad / sefydlu ffeithiau trwy siarad yn annibynnol â phawb sy'n gysylltiedig.
- Defnyddio technegau ymyrraeth adferol priodol i reoli anawsterau rhwng cyflawnwyr a thargedau; annog cymodi lle mae hyn yn bosibl / ymarferol.
- Lle mae ymddygiad bwlio wedi'i sefydlu, gweithredwch sancsiynau y cytunwyd arnynt yn gyson ac yn deg yn ôl yr angen i atal digwyddiadau pellach.
- Cynnwys rhieni cyn gynted â phosibl lle bo hynny'n briodol.
- Cymhwyso canllawiau o ddogfen waith partneriaeth "School Beat" Heddlu Cymru i gyd i benderfynu a oes angen cyfranogiad swyddogol yr heddlu; fel y nodir yn y canllawiau hyn, deliwch â digwyddiadau yn fewnol lle bynnag y bo modd.
- Cadwch gofnodion ffeithiol cywir o'r holl ddigwyddiadau yr adroddwyd amdanynt ac ymateb yr ysgol.
- Digwyddiadau dilynol bob amser ar ôl delio â nhw ac adolygu canlyniadau i sicrhau bod ymddygiad bwlio wedi dod i ben.
- Darparu cefnogaeth barhaus i'r rhai sy'n cymryd rhan lle bo angen; Mae taflenni Llywodraeth Cymru ar gael i blant, pobl ifanc a rhieni / gofawyr.

Bydd yr ysgol bob amser yn cynnig Dull Adferol ac yn ceisio atgyweirio niwed. Gall hefyd, yn dibynnu ar y math o ddigwyddiad, ddefnyddio sancsiynau, gall y rhain gynnwys:

- Tynnu breintiau yn ôl / amser rhydd.
- Atal mynediad i rannau o'r ysgol.
- Gwahardd, cadw neu wahardd amser cinio yn y tymor byr neu'r tymor hir.
- Cynnwys rhieni pan fo angen.
- Cynnwys asiantaethau allanol priodol.
- Gan gynnwys manylion ar gofnod ysgol y tramgwyddwr.

Yr hyn y gall dysgwyr ei ddisgwyl

Gwrando effeithiol

Mae'r rhai sy'n darged ar gyfer bwlio yn tueddu i deimlo'n ddi-rym. Un o'r camau cyntaf wrth ymateb i ddigwyddiadau yw gweithio i adfer eu gallu i wneud dewisiadau drostynt eu hunain. Gan ddefnyddio technegau gwrando effeithiol, gall staff (neu gefnogwr cymheiriaid lle defnyddir y rhain) helpu'r dysgwr wedi'i dargedu i deimlo ei fod yn gwneud rhywbeth am y broblem. Cydnabod yn ddi gyngwfr dicter neu gwylldineb y plentyn neu'r person ifanc wedi'i dargedu. Os oes angen amser arnynt i brosesu eu meddyliau neu fynegi'r stori, ceisiwch beidio â'u rhuthro. Dylai staff gofio y gallai fod angen cryn ddewrder i ddod i adrodd yr hyn sy'n digwydd. Dylid diolch i'r dysgwr am adrodd ar y broblem. Esboniwch iddynt y camau nesaf o ran sut y bydd eu pryderon yn cael eu datblygu. Bydd hyn yn helpu i dawelu eu meddwl bod eu pryderon yn cael eu cymryd o ddifrif.

Ystyriwch y lleoliad

(9.10) Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i staff ystyried yr amgylchedd lle mae trafodaethau gyda dysgwyr am fwlio yn digwydd. Gall sicrhau bod y lleoliad yn niwtral a'i fod yn cynnig lefelau addas o breifatrwydd wneud gwahaniaeth rhwng dysgwr yn cymryd rhan mewn trafodaeth ai peidio. Argymhellir bod staff yn eistedd ar yr un lefel â'r dysgwr yn adrodd ei brofiad o fwlio. Gall gosod cadeiriau ar ongl fach yn hytrach nag yn union gyferbyn â'i gilydd hefyd helpu i leihau unrhyw

ymdeimlad ymwybodol neu anymwybodol o wrthdaro neu wrthwynebiad. Sicrhewch breifatrwydd er mwyn osgoi dysgwyr eraill rhag clywed yr hyn a ddywedir neu weld cyfarfod yn cael ei gynnal, ond er mwyn diogelu arfer gorau, dylai fod yn bosibl i staff eraill arsylwi ar y cyfarfod.

Arbed tystiolaeth

Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i ddysgwyr sy'n cael eu bwlio gael eu hannog, lle bo hynny'n bosibl, i gadw tystiolaeth o'r gweithgaredd. Gall tystiolaeth fod yn fygythiadau neu ddelweddau a anfonir ar neu oddi ar-lein trwy negeseuon, sgysrsiau, nodiadau neu ddelweddau, dillad wedi'u difrodi neu eiddo arall, sgysrsiau neu nodiadau ar-lein. Efallai y bydd tystion hefyd yn gallu darparu datganiadau tyst neu dystiolaeth ychwanegol. Dylid nodi dyddiadau ac amseroedd pan ddigwyddodd pethau. Gellir arbed cydio ar y sgrin fel tystiolaeth ar-lein.

Yr hyn y gall rhieni / gofalwyr ei ddisgwyl sut y bydd digwyddiadau'n cael eu cofnodi a'u monitro

Adrodd, recordio a monitro

- Mae gan yr ysgol fecanweithiau ar waith ar gyfer riportio a chofnodi bwlio sy'n cael eu cyfleu'n glir i gymuned gyfan yr ysgol. Mae'r wybodaeth yn cael ei chofnodi a'i monitro i gysylltu'n uniongyrchol â diffiniad eu hysgol o fwlio a'r darpariaethau ehangach a amlinellir yn strategaeth a pholisi gwrth-fwlio eu hysgol.
- Mae cynnal cofnodion yn effeithiol yn galluogi'r ysgol i adolygu digwyddiad, gwirio a oes adroddiadau eraill yn ymwneud â'r dysgwyr dan sylw a gwneud penderfyniadau yng ngoleuni'r hyn sy'n cael ei gofnodi mewn ffordd gyfannol a gwybodus. Mae monitro digwyddiadau o fwlio yn galluogi'r ysgol i nodi patrymau ymddygiad a maint y bwlio.
- Mae'r ysgol yn sicrhau bod y wybodaeth a gofnodwyd ganddynt yn cydymffurfio â deddfau diogelu data, megis GDPR yr UE a DPA y DU 2018.

Ein gweithdrefn ar gyfer cofnodi a monitro achosion unigol yn yr ysgol fydd y canlynol:

- Gall unrhyw aelod o gymuned yr ysgol riportio digwyddiad o fwlio trwy'r 'ffurflen adrodd am ddigwyddiad' electronig neu trwy hysbysu aelod o staff.
- Os bydd rhywun yn hysbysu aelod o staff am ddigwyddiad, byddant yn llenwi 'ffurflen adrodd am ddigwyddiad'.
- Bydd gwybodaeth o'r 'ffurflen adrodd am ddigwyddiad' yn cael ei chasglu i daenlen i'w defnyddio gan y tiwtor ffurflen a thîm KiVa.
- Bydd tiwtor y ffurflen yn trafod y digwyddiad gyda'r dioddefwr ac yn penderfynu a ddylid cyfeirio'r digwyddiad at dîm KiVa ai peidio.
- Os yw'r digwyddiad i gael ei gyfeirio at dîm KiVa, bydd aelod dynodedig o staff yn gwirio'r daenlen ac yn rhybuddio'r tîm.
- Unwaith y bydd tîm KiVa yn ymwybodol o'r digwyddiad, byddant yn cyfweld â'r dioddefwr a'r bwli / bwllis. Bydd pob rhiant / gwarcheidwad yn cael gwybod. Bydd tiwtor y ffurflen yn cael ei hysbysu a'i gynghori ar strategaethau ar sut i gynorthwyo'r dioddefwr.
- Bydd dyddiad y cyfweiliad a'r alwad ffôn adref yn cael ei fewngofnodi i'r daenlen.
- Bydd ffurflen drafod yn cael ei llenwi gan Aelod o dîm KiVa a'i ffeilio i'w defnyddio neu gyfeirio ati yn y dyfodol.

- Bydd ail gyfarfod gyda'r dioddefwr a bwli / bwlis yn cael ei gynnal yr wythnos ganlynol i wirio a yw'r sefyllfa wedi gwella ai peidio.
- Os nad yw'r sefyllfa wedi gwella ar ôl trydydd cyfarfod, gofynnir i rieni'r bwli / bwlis ddod i gyfarfod â swyddog cyswllt yr ysgol.
- Os bydd y sefyllfa'n parhau yn dilyn y cyfarfod gyda'r 'swyddog cyswllt ysgol', gwahoddir rhieni / gwarcheidwad y bwli / bwlis i'r ysgol i drafod y sefyllfa a'r sancsiynau posibl i'w dilyn.
- Os yw'r ddwy set o rieni yn cytuno, gellir trefnu cyfarfod ochr yn ochr â'r 'swyddog cyswllt ysgol' i drafod atebion posib.
- Bydd pob digwyddiad yn cael ei olrhain gan ddefnyddio system goleuadau traffig. Er enghraifft, gwyrdd = wedi'i ddatrys.

Sut y gall dysgwyr a / neu rieni / gofalwyr ddwysau'r mater yn briodol os nad ydyn nhw'n teimlo bod eu pryderon yn cael eu cymryd o ddifrif

Hawl rhieni / gofalwyr i ddwysau'r mater

Ar ôl rhoi gwybod i'r ysgol am fater o fwlio, os nad yw dysgwr neu eu rhiant / gofalwr yn teimlo bod yr ysgol wedi ei chymryd o ddifrif neu heb fynd i'r afael â'u pryder i safon foddhaol, gallant wneud cwyn ffurfiol.

O dan adran 29 o Ddeddf Addysg 2002, mae'n ofynnol i lywodraethwyr ysgolion gael a chyhoeddi gweithdrefn gwynion gan sicrhau y gall unrhyw un sydd â diddordeb yn yr ysgol godi cwyn, gan hyderu y bydd yn cael ei hystyried yn iawn a heb dim oedi.

Mae polisi cwynion yr ysgol ar gael ar gais. Mae'r polisi'n esbonio'r broses ar gyfer codi cwyn er mwyn galluogi'r achwynydd i ddeall sut y bydd corff llywodraethol yr ysgol yn delio â'r mater.

Yn unol ag egwyddorion yr UNCRC, bydd pob plentyn a pherson ifanc yn cael gwrandawriad ac yn cael ei drin â pharch. Mae'r ysgol yn sicrhau bod pob dysgwr sy'n gwneud cwyn yn deall yn llawn beth sydd ar y ffurflen gwyno a'r penderfyniadau a all ddilyn.

Cofnodir gwybodaeth i alluogi'r ysgol i:

- Fod yn yn glir ynghylch natur y gŵyn.
- Rhoi gwybod i'r achwynydd am hynt eu cwyn.

Gwnewch addasiadau rhesymol i amserlenni os yw'r gŵyn yn gymhleth.

- Cadwch gofnod cywir o'r gŵyn a'r broses a ddilynwyd.

Monitro cynnydd cwyn.

- Dogfennwch yr hyn sydd wedi'i wneud a beth sydd angen ei wneud.
- Rhwch dystiolaeth bod y gŵyn wedi'i hystyried yn iawn.

Cofnodi gwybodaeth i gyfeirio ati yn y dyfodol o ystyried y gall achosion bwlio ail-ddigwydd felly dylai llun llawn fod ar gael.

- Nodi tueddiadau neu themâu cylchol mewn achosion cwynion, i lywio prosesau gwella ysgolion ehangach.
- Llunio adroddiadau i lywodraethwyr ysgolion ac eraill ar gwynion.

Ymdrinnir â phob cwyn yn deg, yn agored a heb ragfarn. Bydd yr ysgol yn ymchwilio i'r pryderon a godwyd ac yn gwneud penderfyniad yn gyflym.

Gellir dod o hyd i ragor o wybodaeth am weithdrefnau cwyno yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru ar weithdrefnau cwyno ar gyfer cyrff llywodraethu ysgolion yng Nghymru.

Sut y bydd yr ysgol yn gwerthuso ac yn adolygu eu polisi a'u strategaeth

Bydd polisi a strategaeth gwrth-fwlio yr ysgol yn cael eu hadolygu'n rheolaidd ac yn cynnwys ymgynghori â staff yr ysgol, dysgwyr a rhieni / gofalwyr.

Defnyddir arolygon a thrafodaethau grŵp i nodi pa agweddau ar bolisi a strategaeth gyfredol yr ysgol sy'n gweithio'n dda ac unrhyw feysydd i'w gwella.

Bydd cyrff llywodraethol yr ysgol yn monitro'r canlynol mewn perthynas â bwlio:

- Bod yr ysgol yn cynnal trosolwg o ddigwyddiadau bwlio a gofnodwyd i weld pa mor hir y mae'n ei gymryd ar gyfartaledd i achosion gael eu datrys.
- Y cyfraddau ailddigwyddiad
- P'un a yw dysgwyr sydd wedi riportio digwyddiadau bwlio yn credu iddynt gael canlyniad boddhaol.
- P'un a oes unrhyw dueddiadau neu grwpiau sy'n dod i'r amlwg yn destun gwahaniaethu.
- P'un a oes achosion ar-lein sy'n awgrymu bod angen gwaith gyda'r dysgwyr, rhieni / gofalwyr a staff i wrthsefyll mathau newydd o fwlio.

Cyfraddau absenoldeb.

Bod y data a gesglir yn rheolaidd ar ddigwyddiadau yr adroddir arnynt yn dangos cynnydd tuag at yr amcanion cydraddoldeb.

Bydd y polisi'n cael ei ddiweddarau'n rheolaidd (bob tair blynedd). Fel rhan o'r adolygiad, ymgynghorir â phob aelod o gymuned yr ysgol, gan gynnwys staff, dysgwyr, rhieni / gofalwyr ac asiantaethau a sefydliadau cymorth, megis y gwasanaeth nyrsio ysgolion a 'Rhaglen Graid Cyswllt Ysgol Cymru Gyfan' yr heddlu. Yn dilyn digwyddiad difrifol o fwlio, bydd yr ysgol yn adolygu'r polisi a'r strategaeth ac yn gwneud addasiadau perthnasol.

Bydd y polisi yn hawdd ei ddefnyddio ac yn cael ei wneud yn hysbys i'r holl staff addysgu a chymorth, i ddysgwyr a rhieni / gofalwyr. Mae copi o'r polisi ar gael ar wefan yr ysgol. Mae'r polisi, neu elfennau penodol ohono, wedi'i gynnwys mewn llyfrau gwaith cartref.

Mae staff yn derbyn hyfforddiant rheolaidd ar y polisi a'r gweithdrefnau gwrth-fwlio, gan gynnwys mewn perthynas ag unrhyw dueddiadau neu bryderon newydd sy'n codi yn yr ysgol. Bydd yr holl staff newydd yn cael gwybod am y polisi, y dull a gymerir gan yr ysgol a sut y gweinyddir y gweithdrefnau. Mae maes chwarae, amser cinio, goruchwylwyr trafndiaeth ysgol a gweinyddwyr ysgol yn ymwybodol o'r polisi a'r gweithdrefnau a ddylai ddilyn.

Adnoddau y gellir eu defnyddio:

Mae Bullying UK, sy'n rhan o Family Lives, yn elusen flaenllaw sy'n darparu cyngor a chefnogaeth i unrhyw un y mae bwlio yn effeithio arno. Gallai hyn fod yn fwlio yn yr ysgol, gwaith, cyngor i rieni, seiber-fwlio a chymaint mwy ....

Bullying.co.uk

Mae bwlio yn effeithio ar dros filiwn o bobl ifanc bob blwyddyn, a gall unrhyw un gael ei fwlio. Dyma beth allwch chi ei wneud os ydych chi'n cael eich bwlio. [Young minds](#)

Bwlio a seiberfwlio

Os ydych chi neu rywun rydych chi'n ei adnabod yn cael ei fwlio rydyn ni yma i helpu. Rhowch gynnig ar ein hawgrymiadau isod neu darganfyddwch sut i helpu ffrind.

- [What is bullying?](#)
- [Dealing with bullying](#)
- [Can I talk to the police?](#)
- [Taking care of your mental health](#)
- [Supporting someone who's being bullied](#)
- [Help if you're bullying someone](#)
  - [Childline](#)

Ydych chi am gymryd rhan yn niwrnod #StandUpToBullying? Rydyn ni wedi creu ystod eang o becynnau adnoddau i'ch rhoi ar ben ffordd.

P'un a ydych chi'n dymuno cefnogi ar gyfryngau cymdeithasol, cynnal sesiwn yn eich ysgol neu adolygu polisi gwrth-fwlio eich sefydliad mae yna ddigon i'ch annog chi i fynd.

standuptobullying.co.uk

Adnodd addysg blacmel ar-lein ar gyfer pobl ifanc 15-18 oed

Adnodd addysg newydd yw blacmel ar-lein sy'n ceisio helpu pobl ifanc i nodi nodweddion allweddol sut mae blacmel yn amlygu ar-lein, deall yr effaith y gall ei gael, a sut maen nhw'n cael gafael ar help os ydyn nhw'n ei brofi.

Defnyddir y term 'blacmel ar-lein' i gyfeirio at y weithred o fygwth rhannu gwybodaeth am unigolyn (gan gynnwys delweddau rhywiol neu fideos) i'r cyhoedd, neu eu ffrindiau a'u teulu, oni bai bod galw yn cael ei ateb.

Gall unrhyw un gael ei dargedu gan blacmelwyr ar-lein, ond wrth i bobl ifanc ddechrau dod yn fwy annibynnol yn ariannol, gall hyn fod yn bwynt bregusrwydd y mae troseddwy'r yn ceisio ei ecsbloetio.

[Click here](#)

Ni ddylai cartref 'fod yn lle ofn' hyd yn hyn. Ei nod yw rhoi gwybod i'r rhai sydd mewn perygl o gam-drin domestig, trais rhywiol a rheolaeth orfodol fod help ar gael 24 awr y dydd, bob dydd, trwy Live Fear Free. Mae arnom angen eich cefnogaeth barhaus i gyrraedd unrhyw un sydd mewn sefyllfa i helpu'r rhai a allai fod mewn mwy o risg, gan gynnwys teulu, ffrindiau a darparwyr gwasanaeth, hefyd i wirfoddoli.

Mae yna nifer o ffyrdd i gysylltu â llinell gymorth Live Fear Free i gael help a chefnogaeth - dros y ffôn 0808 8010800, hefyd sgwrs fyw, testun neu e-bost, ewch i'n gwefan i gael gwybodaeth.

Mae'r ymgyrch yn cynnwys hysbysebu ar y teledu (Sky AdSmart a S4C), radio rhanbarthol a chymunedol, Spotify, cyfryngau cymdeithasol a sianeli digidol.

Rydym wedi datblygu animeiddiad yn darlunio cipluniau o senarios a'r materion y gall Live Fear Free eu cefnogi. Rydym hefyd wedi diweddarau ein 'pecyn Partner' gyda negeseuon a phobl greadigol newydd wrth i'r

cyfyngiadau hwyluso, ac unwaith eto rydym am hyrwyddo'r cysylltiad â'r hyfforddiant ar-lein sydd ar gael y mae cymaint wedi'i gymryd bellach.

I ddarganfod mwy ewch i:

<https://gov.wales/live-fear-free/staying-safe-during-coronavirus-emergency>

Sut Gallwch Chi Gefnogi'r Ymgyrch

- Rhannu ac ail-drydar negeseuon o'n sianeli cyfryngau cymdeithasol: Twitter a Facebook
- Tagio'r ymgyrch yn eich negeseuon cyfryngau cymdeithasol eich hun gan ddefnyddio #livefearfree #bywhebofn
- Ar eich gwefan, mewn cylchlythyrau, e-byst a lawrlwytho ac arddangos posteri a rhannu delweddau ar sgriniau digidol fel ardaloedd sy'n agored i'r cyhoedd
- Cwblhewch y modiwl Dysgu VAWDASV a hefyd annog eraill

Os oes angen gwybodaeth arnoch mewn fformat nad yw wedi'i chynnwys, cysylltwch â ni:
VAWDASV@gov.wales

Gellir lawrlwytho holl
ddeunyddiau'r ymgyrch
(gan gynnwys jpegs,
posteri ac asedau
cyfryngau cymdeithasol)
yma:

<https://gov.wales/home-shouldnt-be-place-fear-campaign-campaign-material>

Mae'r holl ddeunyddiau ar
gael yn ddwyieithog

VAWDASV@llyw.cymru